

Bo'lajak tarjimonlarga chet tilini o'rgatishda ommaviy axborot vositalari materiallarining o'rni va ulardan samarali foydalanish masalalariga doir (Nemis tili misolida)

Jurayev Erkinjan Turdaliyevich

erikusername2023@gmail.com

O'qituvchi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya. Maqolada xorijiy tillarni o'qitishning mahalliy metodologiyasida mavjud bo'lgan tilni o'rganish muhitini yaratish uchun obyektiv qiyinchiliklarni OAV materiallari yordamida bartaraf etish imkoniyatlari keltirilgan. Global raqamlash-tirish va internet resurslaridan unumli foydalanish orqali, zamonaviy OAVning (Internet, nemis radiostansiyalari, gazeta va jurnallari) o'quv jarayonidagi o'rni va ularni qo'llash imkoniyatlari tasvirlangan.

Tayanch so'z va tushunchalar: ommaviy axborot vositalari, media-resurslar, autentik material, axborot manbai

О роли медиаматериалов в обучении иностранному языку будущих переводчиков и вопросах их эффективного использования

Аннотация. В статье представлены возможности преодоления объективных трудностей для создания языковой учебной среды, существующих в отечественной методике преподавания иностранных языков с помощью материалов СМИ. Описываются роль современных массмедиа (Интернет, немецких радиостанций, газет и журналов) в образовательном процессе и возможности их применения благодаря глобальной цифровизации и активному использованию ресурсов сети Интернет.

Ключевые слова: средства массовой информации, медиа-ресурсы, аутентичный материал, источник информации.

About the role of media materials in teaching a foreign language to future translators and the issues of their effective use

Annotation. The article presents the possibilities of overcoming objective difficulties in creating a language learning environment that exists in the Russian methodology of teaching foreign languages using media materials. The article describes the role of modern mass media (the Internet, German radio stations, newspapers and magazines)

in the educational process and the possibilities of their application due to global digitalization and the active use of Internet resources.

Keywords: mass media, media resources, authentic material, information source.

Kirish

Ko'p o'n yillar davomida chet tillarini o'qitishning mahalliy metodikasi faqat lingvistik va qisman sotsiolingvistik kompetensiyalarni shakllantirishga (tez-tez uchraydigan lingvistik birliklar va grammatik hodisalarni bilish, kommunikativ maqsadga qarab til vositalarini tanlash va ulardan foydalanish qobiliyati) samarali yo'naltirilgan. Ushbu yondashuv natijasida o'ziga xos vaziyat yuzaga keldi, ko'pgina kommunikativ vaziyatlar uchun yetarli bo'lgan chet tilidagi lug'at va grammatik qoida zaxirasiga ega bo'lib, ushbu bilimlarni haqiqiy aloqa sharoitida qo'llay olinmadi. Buning sababi — chet tilini o'rganish jarayonida til muhitining yetishmasligidir.

O'tmishning 90-yillari o'rtalariga qadar ta'lim muassasalarimizdagi "jonli" tilning deyarli yagona manbai tili o'rganilayotgan mamlakatlar OAVning bosma materiallari bo'lib kelgan. Allaqachon unutilib yuborilgan "gazeta bilan ishlash" va "siyosiy lug'at"ni o'rganish chet tilini o'rganish jarayonining ajralmas qismi edi.

Global raqamlashtirish va cheksiz miqdordagi ma'lumotlarga kirish chet tilidagi aloqaning murakkab mohiyatini tushunish bilan birgalikda kommunikativ o'qitish usullariga keskin o'tishga olib keldi. Tabiiy til muhitida chet tilini o'rganish samaradorligi jihatidan beqiyosdir. Til muhiti bilan birgalikda tilni o'rganish vositasi ham uni maqbul amalga oshirish uchun zarur shartdir. Biroq, mamlakatimizdagi aksariyat zamonaviy ta'lim tizimi tabiiy til muhitidan tashqarida chet tilini o'qitishni o'z ichiga oladi. Chet tili o'qituvchilari oldida hali ham sinfda iloji boricha tabiiyroq bo'lgan til muhitini yaratish vazifasi turibdi.

Agar ilgari jonli o'quv materiallar sifatida asosan bosma OAV (gazeta, jurnal), keyin radio va televidenion dasturlar bo'lgan bo'lsa, endi raqamli texnologiyalar bir vaqtning o'zida barcha turdagi materiallardan foydalanishga imkon beradi — vizual, eshitish, kombinatsiyalangan (audiovizual). Hozirgi vaqtda multimedia vositalari deyarli haqiqiy til muhitini modellashtirishga imkon beradigan to'laqonli o'qitish vositasidir. Shu bilan birga, talabalar o'rtasida chet tilining kommunikativ

kompetensiyasini va tegishli motivatsiya darajasini shakllantirish, har holda, “muhitga cho‘mish” bilan amalga oshiriladi.¹

Nemis ommaviy axborot vositalarining tahliliy sharhlari chet tili o‘qituvchilarining o‘quv jarayonida foydalanishlari uchun eng qulay va ularning oliy ta’lim bosqichida chet tilini o‘rgatishdagi didaktik imkoniyatlariga keng yo‘l ochib beradi.

Asosiy qism

Ommaviy axborot vositalarining o‘quv jarayoniga qo‘shilishi jarayonini kuzatish shuni ko‘rsatdiki, uzoq vaqt davomida o‘qituvchilar materiallardan faqat bosma va ovozli shaklda foydalanganlar, ammo zamonaviy media manbalarining imkoniyatlari talabalarga nafaqat nutqni eshitishlari, balki voqeidagi ishtirokchilarning yuz ifodalari va hatti-harakatlarini kuzatishi mumkin bo‘lgan videofilmlarni ko‘rishga imkon beradi. O‘quv audiovizual muhitini yaratish uchun ta’lim jarayonida OAV vositalaridan foydalanishda resurslar mazmuniga alohida e’tibor qaratish lozim, chunki u internetning ochiqqligi tufayli hech kim tomonidan nazorat qilinmaydi. Sinfda bunday materiallardan foydalanish quyidagi didaktik tamoyillarni amalga oshirishga qaratilgan bo‘lishi kerak:

- ilmiy va ishonchlilik prinsipi: sinfda siz ilmiy-ommabop va o‘quv telekanallari, taniqli bosma nashrlar, rasmiy veb-saytlar tomonidan taqdim etilgan ma’lumotlardan foydalanishingiz kerak;
- ko‘rinish prinsipi: o‘quv muhitini yaratish uchun videolarni birlashtirishda mumkin bo‘lgan vizualizatsiya o‘qituvchiga obyektiv haqiqat parchalarini simulyatsiya qilishga yordam beradi;
- maqsadga muvofiqlik tamoyili: ta’lim jarayonida media-resurslardan foydalanish aniq belgilangan maqsadga erishishga yo‘naltirilgan bo‘lishi kerak;
- nazariyaning amaliyot bilan bog‘liqligi prinsipi: taklif etilayotgan ma’lumotlar tegishli bo‘lishi va kasbiy faoliyat uchun amaliy ahamiyatga ega bo‘lishi kerak.

Shubhasiz, media-resurslarining asosiy afzalligi - bu dolzarblik, mavjudlik va haqiqilik. Zamonaviy o‘quvchilar va talabalar o‘quv materialini optimal o‘zlashtirishlari uchun voqea ishtirokchilari mashhur siyosatchilar, madaniyat arboblari, yoshlarni o‘rtasida taniqli bo‘lgan kinoyulduzlardan tashkil topganligi ko‘zlangan ijobiy natijalarni beradi. Yozish va gapirish amaliyotidan farqli o‘laroq,

¹ Пиванова, Ю. Е. Важность применения материалов СМИ при обучении иностранному языку// Молодой ученый. — 2018. — № 20 (206). — 407 бет.

radio nutqni tinglashning passiv mahoratini rivojlantirishni ta'minlaydi. Bu o'quvchining so'z boyligini kengaytirish, intonatsiya va fonetik ko'nikmalarni takomillashtirishga yordam beradi.

O'quvchilarning tinglab tushunish ko'nikmalarini takomillashtirishda Internet sahifalarida tavsiya etiladigan „Tagesschau in Einfacher Sprache“ (Oddiy tilda kundalik sharxlar) „Langsam gesprochenen Nachrichten“ (Sekinlashtirib gapirilgan yangiliklar) audio-vizual materiallarining nolingvistik o'quv maskanlari sinflarida tadbiq qilinishi ta'limda yuqori ko'rsatkichlarga erishishda yo'ldosh bo'la oladi. Mazkur materialda hayotiy voqeliklar aks ettirilgan matnlarni tinglab kuzatish imkoniyatlari mavjud bo'lib, ular matnda uchraydigan yangi so'zlarning talqini, notanish bo'lgan so'zlar ishtirokida misollar va matnga oid topshiriqlar bilan ta'minlangan.

Nemis tili o'qituvchilari orasida eng mashhurlaridan biri Deutsche Welle ("Nemis to'lqinlari") radiostansiyasining eshittirishlari, www.dw-world.de. Dastur sizga sinfda yuklab olish mumkin bo'lgan turli xil axborot mavzularidagi turli xil materiallardan foydalanishga imkon beradi. Qulaylik uchun barcha ma'lumotlar foydalanuvchilarga alifbo tartibida va murakkablik darajasiga qarab taqdim etiladi. Radiostansiyaning bitmas-tuganmas resurslari sizga o'quv jarayoniga yangiliklar blokini kiritishga imkon beradi.

Mamlakatshunoslikka oid, tili o'rganilayotgan xalqning madaniyati, turmush tarzi, ijtimoiy-siyosiy hayotidan olingan lavhalarni auditoriyaning bilim darajasidan kelib chiqib tizimlashtirish va ularni amaliyotda tadbiq etish, o'qituvchining mahoratiga havola etiladi.

Birinchi marotaba Germaniyaga safar qilmoqchi bo'lganlar va nemis tilini o'rganuvchilar uchun ko'p tillarda uzatiladigan Easy German (www.easy-languages.org) video dasturi bir vaqtning o'zida nemis va ingliz tillarida titr bilan kuzatish imkoniyatiga ega. Ushbu portal nemis tilini o'rganishga oid maslahatlar va mashqlar, nemis xalqining urf-odatlar, turmush tarzi va shu mamlakatda yashash uchun zaruriy bo'lgan boshqa ko'pgina foydali ma'lumotlar manbasi hisoblanadi.

Biroq, har xil audio- video- materiallar bilan o'quv jarayonidan chet el gazeta va jurnallarining haqiqiy matnlari bilan ishlashni istisno qilish shart emas. Bosma nashrlarning onlayn versiyalari so'nggi yangiliklarni taqdim etadi va faoliyatning barcha sohalarida xalqaro tadbirlardan xabardor bo'lishga imkon beradi. Davriy nashrlarning maqolalaridan talablarning kelajakdagi kasbiy faoliyati bilan bog'liq mavzularda foydalanish tavsiya etiladi.

Internet axborot portalida de-portal.com nemis tilida 500 dan ortiq nomdagi yuqori sifatli gazeta va jurnallar mavjud. Milliy va mintaqaviy gazetalar o'quvchi ixtiyorida. Jurnallar mavzular bo'yicha tarqatiladi: materiallarning xilma-xilligi siyosat, iqtisodiyot, texnologiya, elektronika, fan va boshqa sohalardagi dolzarb muammolar bilan tanishishga imkon beradi. Matnlar nemis tilida so'zlashadigan auditoriyaga qaratilgan, shunga qaramay, axborot resursidan o'quvchilar professional chet tili kompetensiyasiga ega bo'lmagan hollarda ham sinfda foydalanish mumkin.

Masalan, bilim yurtining mutaxassisligidan kelib chiqib tanlangan matn yoki maqola auditoriya bilim darajasiga mos kelmagan holatlarda, ularni qayta ishlab chiqish amaliyotini qo'llash imkoniyatlari mavjud. O'qituvchi matnda uchraydigan murakkab so'zlar, so'z birikmalarini ularning sinonimlari yordamida o'quvchiga soddalashtirib taqdim etishi mumkin. Bu yerda eng asosiy masala — o'quvchiga taqdim etilayotgan materialning dolzarbligi, uning bo'lajak kasbi uchun qiziqarli bo'lishidir.

Xulosalar

Chet tili darsida ommaviy axborot vositalaridan foydalanishning afzalliklari aniq: ko'p funktsionallik, haqiqlik, ma'lumotlilik, o'quv jarayonini boyitish. Maqolada keltirilgan va tavsiflangan manbalar erkin mavjud bo'lib, chet tili o'qituvchilari talabalar o'rtasida chet tili bo'yicha kasbiy malakani shakllantirish va rivojlantirish uchun ta'lim muassasalarida bo'lajak tarjimonlarni tayyorlashda foydalanishlari mumkin.

OAV materiallari ulkan ijtimoiy-madaniy va didaktik salohiyatga ega bo'lib, chet tillarini o'qitishda keng qo'llaniladi. Shu bilan birga, o'qituvchi sinfda bunday materiallardan foydalanishning maqsadlari, vazifalari va usullarini aniq belgilashi kerak. Maqola mualliflari tomonidan taqdim etilgan media-materiallar nemis tili o'qituvchilari uchun yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash jarayonida til ta'limi muhitini yaratishga yordam beradi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Pivanova, Yu. E. Vajnost primeneniya materialov SMI pri obuchenii inostrannomu yazyku / Yu. E. Pivanova. — Tekst : neposredstvenniy // Molodoy ucheniy. — 2018. — № 20 (206). — S. 407-409.
2. Medvedeva S. Yu. «Spetsifika yazyka pechati kak sredstva massovoy kommunikatsii // Rol yazyka v sredstvah massovoy kommunikatsii» — M.: 1996.

3. Novikova A. A. «Media na uroke angliyskogo yazyka: texnicheskoe sredstvo obucheniya ili mediaobrazovanie?» // Mediaobrazovanie. 2005. № 1. S. 107–112.
4. Prilepskaya M. V., «Innovatsii v prepodavanii inostrannykh yazykov studentam-yuristam. Materialy meyvuzovskoy nauchno-prakticheskoy konferentsii», Moskva, M.: RPA Minyusta Rossii, 2011. S. 197.
5. Gimatdinova E. G. Ispolzovanie novostnykh videomaterialov saytov SMI v obuchenii angliyskomu yazyku // Yazyk i kultura: sb. mat-lov XXV mejd. nauch.-prakt. konf. Novosibirsk, 2016. S. 29-32.
6. Bofinger, J.: Neue Medien im Fachunterricht. ISB-Arbeitsbericht 325. Donauwörth 2004 Bofinger, J.: Digitale Medien im Fachunterricht.
7. Spanhel, Dieter: Mit Medien Deutsch lernen. Chancen des Medieneinsatzes im Fach Deutsch als Fremdsprache an Grundschulen - In: Frühes Deutsch 4 (2007) 12, S. 4-8.